

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)
Громадська спілка «Полтавське товариство
сільського господарства»**

Кафедра захист рослин

**VII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»,
присвячена 90-річчю з дня народження
засновника національної моделі органічного землеробства
Семена Антонця**

*25 листопада 2025 року
м. Полтава*

УДК 632.93
3-38

Сучасні аспекти і технології у захисті рослин : матеріали VII Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 25 листопада 2025 р.). Полтава: ПДАУ, 2025. 165 с.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17980555>

ISBN 978-617-8797-01-0

Міністерство освіти і науки України, Державна наукова установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ), Посвідчення № 695 від 11 жовтня 2025 р. (VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні аспекти і технології у захисті рослин», присвячена 90-річчю від дня народження засновника національної моделі органічного землеробства Семена Антонця).

У збірнику представлені тези, присвячені сучасним проблемам захисту і карантину рослин, фітосанітарного моніторингу та розвитку агроecosystem України. Матеріали призначені для наукових співробітників, викладачів, здобувачів вищої освіти та аспірантів вищих навчальних закладів, фахівців і керівників сільськогосподарських підприємств АПК різної організаційно-правової форми господарювання та всіх, кого цікавить проблематика сучасного захисту рослин в агроecosystemах України.

The collection presents theses devoted to modern problems of plant protection and quarantine, phytosanitary monitoring and development of agroecosystems of Ukraine. The materials are intended for researchers, teachers, graduates and graduate students, specialists and managers of agricultural enterprises of various organizational and legal forms of management and all who are interested in modern plant protection in agroecosystems of Ukraine.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Доля Микола Миколайович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри інтегрованого захисту і карантину рослин Національного університету біоресурсів і природокористування України, член-кореспондент Національної академії аграрних наук України.

Поспелов Сергій Вікторович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри землеробства і агрохімії імені Сазанова Полтавського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського державного аграрного університету (протокол № 5 від 23.12.2025 року)

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.

© Полтавський державний аграрний університет, 2025

ЗМІСТ

Писаренко В. М., Писаренко П. В., Писаренко В. В.	МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ПОСТАТЕЙ МАСШТАБУ С. С. АНТОНЦЯ	10
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ТА ВІДНОВЛЮВАЛЬНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА		14
Писаренко В. М., Піщаленко М. А., Логвиненко В. В.	ОПТИМІЗАЦІЯ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ ЗА ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА	14
Павленко А. М., Самородов В. М.	СЕМЕН АНТОНЕЦЬ (1935-2022) У КНИЖКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: З ФОНДУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОУНБ ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО	19
Шиян О. О., Кузьменко Н. В.	ЕКОЛОГІЧНІ АКЦЕНТИ ВИСТАВКИ «СОВІСТЬ ЗЕМЛІ» (ДО 90-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СЕМЕНА АНТОНЦЯ)	24
Вергунів В. А.	ІНОЗЕМНИЙ ЧЛЕН НААН Ф.Т. МОРГУН (1924-2008), ЩО ЗДІЙСНИВ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНИЙ ТРАНСФЕР ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ АГРАРНІЙ НАУЦІ	28
Кириленко І. Г.	ЖИВ І ТВОРИВ, ВИПЕРЕДЖАЮЧИ ЧАС	35
Опара Н. М.	ЕКОЛОГІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО В ЖИТТІ СЕМЕНА АНТОНЦЯ	39
Шарий Г. І.	СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ	43
РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ І КАРАНТИН РОСЛИН ТА ЇХ РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ		46
Гуска А. І., Бродська В. Д., Коваленко Н. П.	БІЛА ГНІЛЬ ХРИЗАНТЕМИ (<i>SCLEROTINIA</i> <i>SCLEROTIORUM</i>): ОСОБЛИВОСТІ ПАТОГЕНЕЗУ ТА СТРАТЕГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ЗАХИСТУ	46
Коваленко Н. П., Окунська М. О.	БІОЛОГІЯ, ШКОДОЧИННІСТЬ ТА ІНТЕГРОВАНІ МЕТОДИ ЗАХИСТУ РІПЧАСТОЇ ЦИБУЛІ ВІД ЦИБУЛЕВОЇ МУХИ (<i>DELIA ANTIQUA</i> MG.)	49
Коваленко Н. П., Поспелова Г. Д. Реута О. О.	БІОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЧОРНОЇ ПЛЯМИСТОСТІ (<i>MARSSONINA ROSAE</i> (LIB.) DIET.) ТРОЯНД	51
Михайлик М. О., Поспелова Г. Д., Коваленко Н. П.	АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ РІПАКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ХВОРОБ КУЛЬТУРИ	54

МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ПОСТАТЕЙ МАСШТАБУ С. С. АНТОНЦЯ

Писаренко В. М., Писаренко П. В., Писаренко В. В.
Полтавський державний аграрний університет

В новітній історії землеробства є постаті, чії ідеї і практичні рекомендації не просто змінюють технології вирощування сільськогосподарських культур, а переосмислюють сам підхід до природи, землі і праці на ній. Однією з таких особистостей є Антонєць Семен Свиридонович, Герой Соціалістичної Праці, Герой України, Почесний академік Національної Академії Аграрних Наук України, провідник ідеї і автор системи органічного землеробства, засновник ПП «Агроекологія» Миргородського району Полтавської області.

Мудрості цього чоловіка не було меж. Ще при житті він став легендою, в першу чергу, як талановитий керівник та організатор аграрного виробництва планетарного масштабу. Він вдало поєднував результати власних досліджень та спостережень із вітчизняним та світовим передовим досвідом, широко впроваджуючи інновації в аграрне виробництво. Тому зовсім не випадково в цивілізованому світі відоме його дітище – приватне підприємство «Агроекологія», розроблена та апробована система органічного землеробства.

Семен Свиридонович був не просто вченим-новатором, практиком, а глибоким філософом, його підхід до землеробства був частиною його світогляду, в якому природа не є ресурсом, а співтворцем людського добробуту.

Семен Свиридонович був нашим сучасником, і ми сприймали його як нашого однодумця, але талант мислителя випереджав час і ми тоді ще не розуміли, що його філософські думки втілені в практичні справи, Земля буде пам'ятати вічно.

Ставши наймолодшим на той час головою колгоспу на Полтавщині (у 29 років), протягом життя Семен Свиридонович вивів два занедбаних колгоспи на широкий фарватер добробуту і процвітання. Уже в 1989 році колгосп ім. Орджонікідзе, де був головою шеф, досяг показників виробництва сільськогосподарської продукції на рівні розвинутих країн Європи, а на оплату праці господарство витрачало 48 % грошових надходжень.

Його успіхи у виробництві базувались на принципах: організація виробництва, інновації, дисципліна, повага до людей і Природи. При цьому він проповідував дві істини: творення добробуту людини і органічне землеробство, як основу цього добробуту. Семен Свиридонович був глибоко впевнений, що достаток і щасливе життя людей може настати тільки при споживанні продуктів без отрутохімікатів і в здоровому для життя середовищі. Тому більше ніж половину віку він опікувався органічним землеробством, розробкою його теоретичних і практичних основ.

VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні аспекти і технології у захисті рослин», присвячена 90-річчю від дня народження засновника національної моделі органічного землеробства Семена Антонця. Полтава, 2025

Аналізуючи систему органічного землеробства, її складники, на перший погляд, можуть виглядати як давно відомі істини землеробства та рослинництва, але в органічній парадигмі Семена Антонця, кожен з них наповнений синергією. Вона сприяє отриманню потенційної продуктивності рослинництва і тваринництва, які доповнюють одна одну на фоні відсутності використання будь-яких отрутохімікатів. Все це веде до отримання не просто сертифікованої органічної продукції, а продукції світового виміру.

Система органічного землеробства базується на створенні агроєкосистем максимально наближених до природних формацій і враховує базовий принцип розвитку Планети, окільки виникнення життя на Землі було забезпечене двома глобальними процесами, які і зараз, і в майбутньому, будуть підтримувати розвиток біосфери і життя на Землі. До них належить фотосинтез і азотфіксація в усіх її проявах. Саме їх регулюванню найбільшою мірою і підпорядкована ця система землеробства, оскільки за неї збільшується питома вага природних факторів, які підвищують продуктивність рослин, екологічність продукції та її фінансову складову.

Характеризуючи досягнення підприємства, відомий вчений-грунтознавець, професор М. Шикуча писав: «Те, що робиться в «Агроєкології», – явище в нашій державі унікальне. Річ не в тому, що застосовується поверхневий обробіток ґрунту (таке нині можна побачити у багатьох господарствах), а, передусім, у тому, що тут створена принципово нова для України наукова система мінімального втручання людини у природні ґрунтові структури, яка захищає та оберігає родючі українські чорноземи від переродження і виснаження... Автором унікальної нетрадиційної системи землеробства є відомий аграрій, засновник ПП «Агроєкологія», Герой Соціалістичної Праці, Герой України, Почесний академік НААН України Семен Свиридонович Антоненко, який, здійснивши синтез багатьох ідей, успішно реалізував їх на практиці...».

Система органічного землеробства розпочалася з перших азів безполицевого обробітку, а нині це самостійний напрям у землеробстві, і серед відомих систем (травопільна, контурно-меліоративна, адаптивно-ландшафтна та інших) органічна система землеробства в останні десятиліття посіла чільне місце.

Тільки в останні роки (через 25 років) трендом екологічної політики країн Європи стало «вуглецеве землеробство», а також «регенеративне землеробство», основні заходи яких ґрунтуються практично на тих самих чинниках і складниках на котрі спирався Семен Свиридонович чверть століття тому, і які уже ввійшли в рекомендації ООН, як основна система ведення сільськогосподарського виробництва в умовах змін клімату, оскільки за найбільш імовірного сценарію міжурядової групи експертів ООН з питань змін клімату, в найближчі 50 років клімат України ставатиме все більш посушливішим. Тому органічне землеробство вони рекомендують як основну систему ведення

VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні аспекти і технології у захисті рослин», присвячена 90-річчю від дня народження засновника національної моделі органічного землеробства Семена Антонця. Полтава, 2025

сільськогосподарського виробництва, що впливає на декарбонізацію атмосфери, зменшення нераціональних витрат вологи, отримання екологічно безпечної продукції для харчування людей, збереження і навіть підвищення родючості ґрунту, захист його від ерозії та зменшення опустелювання території.

Семен Свиридонович був переконаний, що найважливіше у сільськогосподарському виробництві – це любити ґрунт. Адже здоров'я людського організму закладене в основі харчового ланцюга у родючому ґрунті.

Шеф неодноразово наголошував, що занепад єгипетської, грецької, римської та інших древніх цивілізацій розпочався саме внаслідок виснаження ґрунтів. Ґрунти не встигали відновлювати родючість, що призвело до краху великих імперій. Тому в основу розвитку людства слід ставити систему збереження і виробництва ґрунту. Потрібно усвідомити, що технології для рослин – це сьогодні, а технології для ґрунту (стійкість і адаптація до протистояння викликам геологічних і особливо кліматичних змін) – це прогнозоване завтра.

Органічне землеробство, маючи унікальну здатність поглинати значно більший залишок CO₂, ніж за інтенсивного землеробства, визначає ґрунт не тільки як союзника клімату, а й як головний елемент спроможності домогтися зменшення негативного впливу кліматичних змін, як порятунком планетарного масштабу.

«На землі потрібно господарювати, а не експлуатувати її. Землю потрібно берегти» - один із постулатів філософської мудрості хлібороба Семена Антонця. Як тут не згадати вислів древніх греків, які говорили: «Земля не стара діва, а вічно молода і юна! Вона може бути завжди родюча, якщо її пестити й удобрювати!» Удобрювати, звісно, органічними добривами, а не агрохімікатами, яких елліни ще не знали.

Родючості ґрунту і раціональному використанню вологи сприяють всі прийоми органічного землеробства. У цій системі беззаперечною є аксіома землеробства; земля відпочиває під багаторічними травами, а правильні сівозміни – запорука стабільності сільськогосподарського виробництва, оскільки вони позитивно впливають на всі важливі режими ґрунту: поживний, водний, повітряний та фітосанітарний.

Тренд екологічності землеробства набирає обертів. Сьогодні вже можна сказати, що посіяне насіння Семеном Свиридоновичем дає сходи і обіцяє добрий урожай. В наш час, тільки на Полтавщині, уже на понад чверті орних земель, господарства працюють використовуючи прийоми органічної системи і ще багато землевласників торують шлях до цієї мети.

У сучасному агробізнесі органічне виробництво є символом відповідального підприємництва, якісної продукції та сталого розвитку суспільства. Для його впровадження, говорив шеф, потрібні знання і патріотизм виконавців.

VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні аспекти і технології у захисті рослин», присвячена 90-річчю від дня народження засновника національної моделі органічного землеробства Семена Антонця. Полтава, 2025

Поставте на перше місце Людину – тоді у нас буде і органічне землеробство і процвітаюча держава, – говорив Семен Свиридонович. Це було кредо його життя, кредо мудреця, який проповідував вічну істину існування Людини: «... до землі як до матері, і вона віддячить».

Теорія і практика указаної системи землеробства і нині викликає повагу у зв'язку зі збереженням земель і розширенням асортименту екологічно безпечних продуктів харчування, а сповна вона буде оцінена вдячними нащадками. Це кредит знань і досвіду майбутнім поколінням. Тому Семена Свиридоновича вчені світу називають пророком сучасного землеробства подвижником збереження біосфери планети і здоров'я людини, який дивився у майбутнє та вчив, як треба по-новому господарювати, щоб майбутні покоління були щасливими.

Впровадивши на всій площі господарства систему органічного землеробства ПП «Агроєкологія» працює ритмічно й стабільно, забезпечуючи робочі місця та заробітну плату більш як чотирьомстам працівників. Своєчасно виплачується орендна плата за землю. Успішно виконується державна програма розвитку сільських територій. У селах підприємства створено всі умови для гідного проживання: працюють школи, дитячі садки, магазини, лікувальні заклади, пекарня, млин, олійниця, церкви. Введений в експлуатацію міжнародний науково-методичний центр органічного землеробства.

Попри всі негаразди нинішня «Агроєкологія» на чолі з Антоніною Семенівною та Глібом Віталійовичем успішно продовжує справу Семена Свиридоновича – розвиває її, зберігаючи цінності і водночас формуючи нові високі стандарти розвитку господарства.

Наукова і виробнича діяльність Семена Антонця – це виробнича енциклопедія для студентів, спеціалістів і керівників аграрних підприємств. Тому завдання для небайдужих учених агроспільноти – узагальнити, зберегти і поширювати досвід ПП «Агроєкологія», підвести під нього теоретичну базу, аби ним могли скористатися всі, хто працює або мріє працювати в галузі органічного землеробства.

У зв'язку з необхідністю подальших кроків у розвитку цієї системи землеробства в 2015 році за ініціативи С. С. Антонця, було відновлено роботу Полтавського товариства сільського господарства (1865-1914), яке у свій час сприяло піднесенню сільського господарства Полтавської губернії і його президентом був обраний Семен Свиридонович.

Історія спілки – це живий літопис, історія людських вчинків, моральних та наукових перемог, це історія вибору і відданості обраному шляху.

Девіз товариства – «Здорова земля – здорова людина», головна мета – розвивати органічне землеробство, досліджувати, пропагувати і впроваджувати органічні технології, сприяти відкриттю нових ринків та міжнародних зв'язків, формувати культуру споживання екологічно безпечної продукції.

Актуальність наукових досліджень і практичних рекомендацій вчених товариства значно зростає у зв'язку зі зміною клімату, оскільки збільшується важливість проблем вологозабезпечення та родючості ґрунту. На це постійно звертав увагу і Семен Свиридонович. Зберігати вологу і підвищувати родючість ґрунту – це вищий рівень землеробства, тим більше органічного.

І тому, віддаючи належне всім, хто намагається працювати не завдаючи шкоди землі, довкіллю, ще краще починаєш розуміти наскільки унікальним і потрібним усьому людству є досвід С. С. Антонця. Створена ним модель органічного землеробства є яскравою сторінкою у новітній історії землеробства України і світу, шляхом до життя людини в гармонії з природою.

Водночас очевидно: майбутнє заможної Європейської України залежить від постатей масштабу С. С. Антонця – людей, які не лише прогресивно мислять, а й діють, залишаючи по собі глибокий слід в історії суспільства.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ ЗА ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Писаренко В. М., Піщаленко М. А., Логвиненко В. В.
Полтавський державний аграрний університет

У сучасному агробізнесі органічне виробництво є символом відповідального підприємництва, якісної продукції та сталого розвитку суспільства. Аналізуючи систему органічного землеробства, його складники, на перший погляд, можуть виглядати як давно відомі істини землеробства та рослинництва, але в органічній парадигмі С. С. Антонця, кожен з них наповнений синергією. Вона сприяє отриманню потенційної продуктивності рослинництва і тваринництва, які доповнюють одна одну на фоні відсутності використання будь-яких агрохімікатів. Все це веде до отримання не просто органічної продукції, а продукції світового виміру.

Це забезпечується основними принципами системи, основою яких є створення агроєкосистем максимально наближених до природних формацій і враховує базовий принцип розвитку Планети, оскільки виникнення життя на Землі було забезпечено двома глобальними процесами, які і зараз, і в майбутньому, будуть підтримувати розвиток біосфери. До них належить фотосинтез і азотфіксація в усіх її проявах. Саме їх регулюванню найбільшою мірою і підпорядковане органічне землеробство, оскільки за цієї системи збільшується питома вага природних факторів, які підвищують продуктивність рослин, екологічність продукції та її фінансову складову.